

Mag. Zoran Krunić¹

TERORIZAM OSNOVNE KARAKTERISTIKE I PRINCIPI BORBE PROTIV TERORIZMA

I.

A. Uvod

Terorizam je fenomen koji će sasvim izvjesno još dugo opterećivati savremeni svijet. O tome između ostaloga svjedoči i najnoviji primjer iz Egipta.² O terorizmu slušamo i čitamo gotovo svakodnevno, ali postavlja se pitanje šta je to terorizam. Na ovo pitanje ćemo teško i mi ovdje naći odgovor. Možda ćemo se i složiti oko neke opšte definicije terorizma ali kada dodjemo do konkretnih primjera sigurno ćemo imati sasvim različite ocjene. Naime, ono što je za nekoga "terorizam" za nekoga drugoga je "oslobodilački rat" itd. Terorizam je politička kategorija, i koliko ima različitih politika, toliko ima i različitih ocjena konkretnih terorističkih akata³.

Neki autori u terorizam ubrajaju sve akte ekstremnog nasilja, npr. svaku eksploziju bombe u civilnom objektu, svako kidnapovanje isl. Time se ne bismo mogli složiti.

B. Karakteristike terorizma

Terorizam kakarakterišu sljedeći faktori (opširnije u Dimitrijević, 1982: 122-149 i Krunić, 1997: 154-160):

I.) *Politički cilj.* Po tome se terorizam razlikuje od drugih akata nasilja koji imaju cilj dobijanje lične koristi. Zato sam mišljenja da ne

---

¹Zoran Krunić, mag. odbrane, predavač na Visokoj policijsko-bezbednosnoj školi, Ljubljana, Kotnikova 8, R Slovenija

²17. novembra 1997 teroristi iz grupe Gamm'a al-Islamiya u Luksoru napali su autobuse sa stranim turistima. U njihovoj akciji poginulo je 57 turista, tri pripadnika snaga bezbjednosti, i svih šest terorista.

³Dopisnik američke kompanije CNN koji je izvještavao sa "mirovnog skupa" u Egiptu 13.3.1996, gdje su se okupili najviši predstavnici 29 država, rekao je: "Ovdje ih ima 29 i čuli smo bar 29 različitih definicija šta je to terorizam" (Blitzer, 1996).

možemo prihvatiti kategorizacije koje dopuštaju i tzv. "kriminalni terorizam". Većina krivičnih zakona terorizam uvrštava u poglavlje tzv. privilegovanih krivičnih radnji, odnosno radnji sa političkim obilježjem.⁴

2.) *Nasilje*. Terorizam se služi različitim oblicima fizičkog nasilja koje može biti manifestno ili latentno.

3.) *Nelegalno nasilje*. Teroristički akti su u suprotnosti sa ustaljenim normama i zakonima. Monopol nad fizičkim nasiljem ima država ali i ona samo u obimu koji predpisuju ustav i zakoni.

4.) *Trajnost*. Teroristi ne upotrebljavaju jednokratnih radnji već djeluju do ostvarenja svoga cilja (ili do njihovog uništenja).

5.) *Svjesnost*. Teroristi su svesni svojih djela i pažljivo planiraju svaku fazu, uključujući i posljedice.

6.) *Sekundarni učinak*. Cilj terorističkog akta je uticati na širu ciljnu grupu, trenutna žrtva za teroriste ima sekundarni značaj. Za teroriste zato najčešće i nije važno ko je neposredna žrtva. Kada je akcija usmjerena prema tačno određenoj žrtvi, tada je ta žrtva najčešće simbolična i zapravo simbolizira napad na ono što predstavlja.

7.) *Izazivanje straha i drugih psihičkih reakcija*. Primarni cilj terorista je stvaranje straha. često oni žele kod ljudi stvoriti osjećaj opasnosti, nakon čega počnu optuživati vladu zbog njene nesposobnosti i tražiti njeno smjenjivanje. Teroristi imaju često cilj da vladu prisile da počne upotrebljavati oštrije represivne mjere, što koriste u propagandnom smislu a sebe prikazuju kao branitelje građana pred tom istom vladom.

8.) *Komunikativnost terorističkog akta*. Bez toga elementa ni prošla dva ne bi mogla doći do izražaja. Teroristi zbog toga vrlo dobro poznaju djelovanje masovnih medija.⁵ O terorizmu često govore i kao o "oružanoj propagandi".

9.) *Bezobzirnost*. Teroristi često napadaju bespomoćne žrtve. Tome su najčešća dva razloga: kukavičluk (izbor žrtve koje se ne može braniti) i/ili želja za što većim odjekom terorističkog akta.

10.) *Organizovanost*. Terorističke organizacije su u pravilu dobro organizovane sa dobro razvijenom logistikom, obavještajnom djelatnošću, obukom isl. U zadnje vrijeme opaža se doduše i trend tzv. "ad hoc terorizma" gdje se izvođenje akcija bazira na labavim strukturama koje čine osnovu za formiranje grupe koja će izvesti neku akciju nakon čega se grupa razilazi.

⁴KZ R Slovenije npr. govori o terorizmu u glavi 33 - Krivične radnje protiv bezbjednosti RS i njenog ustavnog uređenja.

⁵Tako je nekadašnji njemački terorista Baumann izjavio da je teroriste "zapravo stvorila štampa...Kod svake akcije koju smo planirali računali smo na to koliko će o tome pisati" (čuček, 1981:335).

11.) *Opremljenost*. Većina terorističkih organizacija je dobro opremljena materijalnim i drugim sredstvima (oružje, eksplozivi, automobili, stanovi itd.). Opremanje vrše pomoću pljački banaka, skladišta, vršenjem drugih kriminalnih radnji (npr. otmice), preko država koje podupiru njihovu djelatnost, preko saradnje sa posve kriminalnim organizacijama (šverc droge, oružja isl.).

12.) *Obučenosť*. Većina terorističkih organizacija sistematski i planski pristupa obučavanju svojih pripadnika koje vrše iskusni teroristi, ali i policijski, vojni i obavještajni organi zemalja koje podržavaju dotičnu terorističku grupu. Obuka se često vrši u inostranim centrima.

13.) *Konsiprativnosť*. Sve terorističke organizacije vrlo su svjesne činjenice da su na prednostnoj listi svih policijskih i sigurnosnih službi. Zato pitanju konspirativnosti posvećuju maksimalnu pažnju.

C. Tipologija terorizma

Različiti autori navode različite tipologije terorizma. Ovdje ću predstaviti dvije:

1.) Edward Mickolus govori o sljedećim tipovima terorizma (Livingston, 1978:45):

- internacionalni (grupe ili pojedinci koji su pod kontrolom suverene države);
- transnacionalni (grupe ili pojedinci koji nisu pod kontrolom suverenih država - iako mogu imati određenu podršku država koje odobravaju njihove ciljeve);
- domaći (uključuje samo građane dotične zemlje i autonomne nedržavne subjekte);
- državni terorizam (izvodi ga država unutar svojih granica).

2.) Vojin Dimitrijević govori o sljedećim tipovima terorizma (1987: 16-23):

- država protiv nedržavnog subjekta;
- nedržavni subjekti protiv države;
- nedržavni subjekti protiv drugih nedržavnih subjekata (horizontalni terorizam);
- država protiv države;
- međunarodni terorizam (kada teroristički akt ima bilo koji elementa inostranosti).

D. Ciljevi terorizma

Terorizam je često *početna faza oružanog ustanka, gerile* isl. Zato se često o terorizmu govori kao o "oružju slabijih". Pri tome se postavlja već klasično pitanje granice između terorizma i gerile. Thornton npr. kaže da gerila djeluje neposrednim sredstvima, dok terorizam djeluje simbolično odnosno posredno (Dimitrijević, 1982:148).

Terorizam često nastupa i kao *element tzv. strategije napetosti*. Radi se o tome da terorističko nasilje kod građana budu potrebu za "jakom rukom" i omogućava uvođenje vanrednih mjera, u cilju sprečavanja smjene postojeće vlasti (kada za terorizmom zapravo stoji ta vlast) ili obrnuto - u cilju smjene vlasti (kada za terorizmom stoje strani subjekti ili domaće snage koje su nezadovoljne postojećim stanjem).

Terorizam može biti i *posljedica djelovanja strane sile*. Terorizam je za to vrlo pogodan jer je u stvari "napad iznutra" što stranoj sili pruža dobru masku za prikrivanje svoje umješanosti u događaje.

II.

A. Mjere protiv terorizma

Akcija uvijek radja reakciju. Tako je i terorističko nasilje prisililo države da uvedu određene protivmjere.⁶ Najbolji način borbe protiv terorizma svakako bi bio eliminisanje njegovih uzroka, što je u praksi najčešće nemoguće. Zato se savremene države poslužuju sljedećih mjera (opširnije u Krunić, 1993: 415-417):

- fizička zaštita objekata i važnih ličnosti;
- uskraćivanje medijske pažnje (već smo upozorili na vrlo važnu ulogu medija za masovno informisanje kod terorizma);
- obavještajna djelatnost (upotreba svih metoda i sredstava službi bezbjednosti, kao što su agenturni prodori u terorističke organizacije i strukture koje su povezana sa njima isl.);
- oštro kažnjavanje terorista i njihovih sponzora (u praksi su čak česti slučajevi da snage bezbjednosti sa teroristima obračunavaju na licu mjesta, bez sudjenja);

---

⁶ Doduše, i na terorizam možemo često gledati kao na reakciju na neko stanje.

- međunarodna izolacija i uvodjenje sankcija protiv država koje podpiru terorizam.
- međunarodna saradnja (terorizam je danas na međunarodnom planu sigurno jedno od područja gje postoji najbliža saradnja medju organima bezbjednosti).

Kada problem terorizma za neku državu postane posebno goruće onda je čest slučaj da ta država počne primjenjivati vrlo oštra, čak i nelegalna sredstva (po principu da "cilj opravdava sredstvo"), pri čemu te mjere često pogadjaju i posve nedužne ljude.⁷ Sjetimo se samo nekih mjera kojima su pristupili organi bezbjednosti u Italiji, SR Njemačkoj, Izraelu i nekim drugim zemljama.⁸ Posebno je zanimljiv (i zastrašujuć) primjer iz Španije gdje je država, da bi izbjegla "pravna ograničenja" u borbi protiv ETA-e, formirala vlastitu terorističku organizaciju GAL (Grupos Antiterroristas de Liberacion - Protivteroristička oslobodilačka organizacija ili "Lovci na teroriste"). Tajna služba (CESID) identificira teroriste, spisak proslijedi GAL-u, GAL pristupa likvidaciji. Na taj način su država i njeni organi izbjegli probleme povezane sa prikupljanjem dokaza i dugotrajnim sudskim postupcima⁹ (opširnije u Purg, 1997:107-108 i Krunić, 1993: 416-417).

B. Djelovanje specijalnih protivterorističkih jedinica

Kao poslednje rješenje u borbi protiv terorizma ("final solution") danas skoro sve države imaju specijalizovane protivterorističke jedinice. Te jedinice su počeli organizovati u sedamdesetim godinama ovoga vijeka poslije neuspjelih slučajeva upotrebe regularnih policijskih ili vojnih jedinica u tim akcijama.¹⁰

⁷ To često sa jedne strane teroristima čak ide u prilog - u propagandne svrhe pri dokazivanju nedemokratske vlasti.

⁸ U Italiji su tako godinama držali u zatvoru profesora Antonia Negria bez sudjenja, godine 1987 u Ankari su objavili vijest da je turska protivteroristička jedinica dobila "slobodne ruke", u Velikoj Britaniji je 1988. godine izbila velika afera zbog toga što su pripadnici specijalne jedinice SAS (Special Air Service) na Gibraltaru poubijali trojicu navodno nenaoružanih pripadnika irske terorističke organizacije (P)IRA (dva terorista su se čak pokušala predati), izraelska tajna služba je oktobra 1991 automobilom-bombom raznjela cijelu ulicu u Bejrutu jer se tamo navodno nalazila baza nekih palestinskih i libanjskih organizacija (pri tome je ubijeno 83 ljudi)...

⁹ Teoristi sudjenje često iskoriste za propagiranje svojih ideja. Na taj način to im je spriječeno.

¹⁰ Regularne vojne jedinice su obučene za maksimalnu upotrebu sile i brzo uništenje protivnika, pri čemu dolazi do ljudskih gubitaka i velike materijalne štete. Specijalne protivterorističke jedinice, suprotno tome, djeluju tako da strogo biraju svoje ciljeve (sa "hiruskom preciznošću") i da prouzrokuju što manju štetu.

B.1. Analiza sedam primjera upotrebe specijalnih protivterorističkih jedinica

1.) 27. juna 1976 palestinski teroristi i teroristi iz zapadnonjemačke grupe RAF (Rote Armee Fraktion - Frakcija crvene armije) oteli su avion kompanije Air France i sletjeli na aerodromu Entebe (Uganda). U noći između 3. i 4.7.1996 su pripadnici izrealskog 269. izvidjačkog puka izvršili uspješnu akciju oslobodjenja taoca. U akciji je sudjelovao i pripadnik njemačke specijalne jedinice GSG-9 (Grenzschutzgruppe 9 - Grupa granične zaštite 9). Ugandske vlasti nisu bile obavještene o planiranoj akciji i čak su je pokušale spriječiti.

2.) 13.10.1977 palestinski teroristi i teroristi iz zapadnonjemačke grupe RAF oteli su avion njemačke kompanije Lufthansa i sletjeli na aerodrom u Mogadišu (Somalija). 18.10.1977 njemačka specijalna jedinica GSG-9 izvela je uspješnu akciju oslobadjanja taoca. U akciji su sudjelovala i dva pripadnika britanske jedinice SAS. Akcija je izvedena uz odobrenje i uz suradnju somalskih vlasti.

3.) 30.4.1980 teroristi iz Irana zauzeli su iransku ambasadu u Londonu. 5.5.1980 britanska jedinica SAS izvela je uspješnu akciju oslobadjanja taoca. Jesu li pri tome imali odobrenje iranskih vlasti nije mi poznato.

4.) 17.12.1981 pripadnici Crvenih brigada (italijanska teroristička organizacija) kidnapovali su američkog generala Doziera. 28.1.1982 pripadnici italijanske specijalne jedinice NOCS (Nucleo operativo centrale di sicurezza - Centralna operativna jedinica za bezbjednost) izveli su uspješnu akciju oslobadjanja. U fazi istrživanja sudjelovali su i američki bezbjednosni organi.

5.) 2.8.1980 italijanski ultradesni teroristi izazvali su eksploziju na vozu na stanici u Bologni (pri tome poginulo je 85 nedužnih ljudi). Jednog od učesnika akcije italijanski organi pronašli su u mjestu Santa Cruz della Sierra (Bolivija), nakon čega je NOCS 12.10.1982 izvela akciju njegovog kidnapovanja. Bolivijske vlasti su bile upoznate sa planiranom akcijom ali u njoj nisu sudjelovale.

6.) 4.11.1979 iranski "studenti" zauzeli su američku ambasadu u Teheranu. 24.4.1980 pripadnici američkih specijalnih snaga (Delta, rendžeri idr.) izveli su neuspješnu akciju spasavanja taoca. O planiranoj akciji iranske vlasti naravno nisu znale ništa.

7.) 18.2.1978 su dvojica palestinskih terorista u Nikoziji (Cipar) ubili urednika egipatskog lista Al Ahram koji je bio i generalni sekretar Organizacije za solidarnost afričkih i azijskih naroda (AAPSO). Teroristi su nakon toga uzeli 11 taoca i avionom iz Larnake poletjeli za Djibuti, odakle su se vratili u Larnaku. 19.2.1978 pripadnici egipatske specijalne jedinice Saika (Seaqa - Munja) izveli su neuspješnu akciju spasavanja taoca. Kiparske vlasti akciju nisu odobrile, tako da je došlo i do sukoba

između pripadnika te jedinice i kiparske Nacionalne garde. Saika je već izvršila zadatak kada je reagovala kiparska Nacionalna garda, nakon čega je došlo do većeg broja mrtvih i ranjenih i velike materijalne štete.

Iz navedenoga vidimo da teroristi često udružuju svoje snage (sudjelovanje u akcijama pripadnika terorističkih grupa iz različitih zemalja - npr. Palestinci i Nijemci). Do akcije specijalne protivterorističke jedinice obično dolazi nakon isteka sedam dana. U to vrijeme političari pokušavaju situaciju riješiti pregovorima. Poslije neuspjeha pregovora politika odobrava akciju specijalne jedinice koja se nalazi u blizini događanja (ta jedinica teroriste stalno prati, skladno sa njihovim pokretima). Jedinice interveniraju i u inostranstvu (čak u šest od sedam navedenih slučajeva) i to čak i bez odobrenja zemlje u kojoj će se izvesti akcija (bar u tri od sedam navedenih slučajeva). I u akcijama protivterorističkih jedinica mogu sudjelovati pripadnici jedinica iz drugih zemalja (npr. izraelska akcija u Entebbeu i sudjelovanje pripadnika zapadnonjemačke GSG-9, akcija GSG-9 u Mogadišu i sudjelovanje pripadnika britanskog SAS).

III.

Zaključak

Terorizam će sigurno još dugo ugrožavati međunarodnu i nacionalnu bezbjednost. Pri tome je gotovo sigurno i to da će do porasta (ili pojave) terorizma doći i u regionu Balkana na kome je posebno u poslednjim godinama došlo do tektonskih promjena, otvaranja starih i zadobijanja novih rana. Taj problem ugrožava sve nas koji živimo u tom regionu, zato bi po mom mišljenju bilo nužno uspostaviti i tijesnu saradnju između snaga bezbjednosti svih zemalja u tom regionu. To bi, između ostaloga, bio i jedan od dokaza da smo zaista spremni na miroljubivi suživot.

Pri tome moramo biti spremni i sposobni da na pojavu terorizma odgovorimo vrlo efektno. Ali moramo posvetiti svu pažnju i tome da naši odgovori budu pravilno dozirani - i to bi mogao biti jedan od ispita koliko su balkanske zemlje zaista na putu prave demokratizacije.

LITERATURA:

- Čuček, Janez: *Terorizem, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1981;*
- Dimitrijević, Vojin: *Terorizam, Radnička štampa, Beograd, 1982;*
- Dimitrijević, Vojin: *Medjunarodni terorizam i bezbednost SFRJ, Narodna armija, Beograd, 1987;*
- Jović, Stojan: *Specijalne snage, Montenegro-Harvest, Podgorica, Beograd, 1994;*
- Krunić, Zoran: *Ukrepi proti terorizmu in delovanje specialnih protiterorističnih enot, Revija Policija, Ljubljana, broj 4-5, 1993;*
- Krunić, Zoran: *Strategija posrednega nastopanja, Unigraf, Ljubljana, 1997;*
- Lang, Walter N.: *The World's Elite Forces, Salamander, London, 1987;*
- Livingston, Marius H. (editor): *International Terrorism in the Contemporary World, Greenwood Press, Westport, London, 1978;*
- Pašanski, Milan: *Savremene kamikaze, Književne novine, Beograd, 1987;*
- Purg, Adam: *Boj proti mednarodnemu terorizmu, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, 1997;*